

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Завідувач кафедри
А.М. Острянюк
(підпис) (прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ОСНОВИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА
УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ**

Освітня програма 081 Право

2022–2023 навчальний рік

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від 31 серпня 2022 року

Розробники: Юда Лариса Анатоліївна, кандидат пед. наук, доц. кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Мова навчання – українська.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма / заочна форма)
Статус навчальної дисципліни: нормативна Рік підготовки: I Семестри: II Кількість кредитів ECTS:3	Загальна кількість годин: 90 Шифр та назва спеціальності <i>081 - право</i> Лекції (<i>теоретична підготовка</i>): 14 год. Практичні: 16 год. Самостійна робота: 60 год. Вид контролю: залік

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Основи гендерної рівності: європейський та український контекст» призначена для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за спеціальністю 08 «Право», галузь знань 081 «Право» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр». Вона є нормативною дисципліною. Опанування даною дисципліною сприяє формуванню у здобувачів/ок освіти комплексних знань у сфері гендерної теорії, міжнародних і регіональних стандартів забезпечення рівності за ознакою статі та гендерної ідентичності, розкриває роль юристів/ок у сприянні гендерної рівності і недискримінації у суспільстві. У процесі навчання приділяється увага ролі гендерної рівності в забезпеченні сталого розвитку, демократії, верховенства права. опануванню понять, термінів, правил, законів риторики, їх розвитку в різні історичні епохи.

Конспективний виклад теоретичних основ гендеру доповнюється методичними рекомендаціями, завданнями та вправами. Саме вони допомагають здобувачам/кам освіти виробити та закріпити необхідні знання з гендерної теорії. Майбутній фахівець, який володіє гендерними знаннями, навичками й уміннями, почуватиме себе впевнено у процесі діяльності, спрямованої на подолання дискримінації й забезпечення гендерної рівності.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Основи гендерної рівності: європейський та український контекст» є формування у здобувачів/чок освіти предметних компетентностей, системи знань, вмінь та навичок у сфері захисту прав жінок й утвердження гендерної рівності, надання цілісного уявлення про концепцію недискримінації за ознакою статі як засадничу цінність і правовий стандарт сучасного європейського та українського суспільства.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- опанування базовими поняттями гендеру і фемінізму;
- з'ясування функцій мовлення та спілкування, їх складових;
- дослідження загальних ознак мовної культури та елементів художності мовлення;
- оволодіння навичками підготовки та публічного виголошення промов;
- оволодіння технікою мовлення у єдності її елементів;

– опанування особливостями юридичної риторики.

У змісті курсу можна виділити два змістові модулі:

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади гендеру і фемінізму.

Тема 1. Поняття та правова природа гендеру та фемінізму.

Тема 2. Основи теорії гендеру.

Тема 3. Історико-соціальні та правові аспекти гендерної рівності.

Змістовий модуль 2. Андидискримінаційні практики ЄС і України: гендерний аспект.

Тема 4. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи.

Тема 5. Права жінок і гендерна рівність в Україні та країнах ЄС.

Тема 6. Поняття гендерної дискримінації за національним та міжнародним правом.

Тема 7. Гендерні відносини в соціально-економічній та політико-правовій сферах.

Тема 8. Гендерний етикет.

Очікувані результати навчання

Здобувачі освіти повинні сформувати необхідні загальні та професійні компетентності відповідно до вимог освітньої програми:

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення аналізу та синтезу.
ЗК 2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 3	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК 6	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
ЗК 7	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 8	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК 9	Здатність працювати в команді.
ЗК 10	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК 11	Прагнення до збереження навколишнього середовища.
ЗК 12	Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
ЗК 13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.
ЗК 14	Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.
СК 1	Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.
СК 3	Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.
СК 4	Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.
СК 5	Здатність застосовувати знання засад і змісту інститутів міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.
СК 6	Знання і розуміння основ права Європейського Союзу.
СК 7	Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне

	право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.
СК 8	Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.
СК 11	Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
СК 12	Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.
СК 13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.
СК 16	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
ПРН 3	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
ПРН 4	Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.
ПРН 5	Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.
ПРН 6	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.
ПРН 8	Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
ПРН 9	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.
ПРН 12	Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.
ПРН 13	Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту
ПРН 14	Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.
ПРН 15	Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.
ПРН 18	Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.
ПРН 20	Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
ПРН 21	Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

Бакалавр повинен знати:

- базові поняття курсу теорії гендеру і гендерної рівності;
- теоретичні основи забезпечення прав жінок і чоловіків, основних доктрин у сфері забезпечення гендерної рівності, змістових та інституціональних аспектів функціонування відповідних механізмів;
- практики міжнародних інституцій (Комітетів ООН, європейського суду з прав людини, Суду Справедливості Європейського Союзу тощо) у розкритті змісту принципу гендерної рівності;
- нормативно-правові документи України, які гарантують та забезпечують реалізацію принципу гендерної рівності;
- історико-соціальні та правові аспекти гендерної рівності;
- поняття гендерної дискримінації за національним та міжнародним правом;
- гендерний етикет.

вміти:

- здійснювати гендерний аналіз європейського й українського законодавства;

- аналізувати та розв’язувати практичні справи у сфері забезпечення захисту прав жінок;
- використовувати універсальні та регіональні стандарти забезпечення гендерної рівності;
- враховувати особливості національного механізму забезпечення та захисту прав людини;
- аналізувати проблемні сфери суспільних відносин, в яких ризик дискримінації за ознакою статі є найбільш високим;
- розв’язувати практичні справи у сфері забезпечення гендерної рівності, використовувати універсальні та регіональні механізми захисту рівних прав та можливостей жінок і чоловіків задля врахування гендерного компоненту у здійсненні своєї діяльності у сфері юриспруденції, враховувати особливості національного механізму забезпечення та захисту прав людини;
- застосовувати гендерні фемінітиви у повсякденному житті.

3. Короткий зміст дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади гендеру і фемінізму

Тема 1. Поняття та правова природа гендеру та фемінізму

Теорія «гендеру» як спроба пояснити формування і наслідки ролей, які суспільство визначає для представників біологічних статей жінок і чоловіків. Введення терміну «гендер» у науковий обіг американським психоаналітиком Робертом Столлером у праці «Стать і гендер: про розвиток мужності та жіночності» (1968 р.). Концепція «стать» – «гендер». Становлення теорій гендеру. Гендерні студії ХХ–початку ХХІ ст. Гендерні дослідження.

Тема 2. Основи теорії гендеру

Гендерна абетка. Гендерні ролі як норми та правила поведінки жінок і чоловіків, що ґрунтуються на традиційних очікуваннях, пов’язаних з їх статтю. Вони відрізняються в суспільствах з різною культурою та змінюються з часом. Гендерний складник соціальних ролей у суспільстві.

Гендерна ідентичність як аспект самосвідомості, що описує переживання людиною себе як певної особистості. Поняття «ідентичність», «гендерна ідентичність». Основні етапи формування гендерної ідентичності.

Характеристика гендерних стереотипів. Особливості гендерної філософії. Поняття та характеристики гендерних девіацій. Статева ідентичність.

Тема 3. Історико-соціальні та правові аспекти гендерної рівності

Гендерний розподіл в епоху античності. Егалітаристські погляди Платона і Піфагора. Соціальна роль жінки за Арістотелем. Становище жінки відповідно до положень римського права. Соціальні аспекти статі в добу середньовіччя. Гендерне питання у філософії Нового часу. Гендерні традиції в українській історії.

Змістовий модуль 2. Антидискримінаційні практики ЄС і України: гендерний аспект

Тема 4. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи

Рівні права і можливості для жінок і чоловіків у договорах ЄС. Іституційне забезпечення гендерної рівності. Залучення жінок до політики на рівні ЄС. Любіювання жіночого представництва: Європейське жіноче лобі. Регіональні та партійні об’єднання жінок. Структури на рівні ЄС відповідальні за забезпечення гендерної рівності. «спільна декларація із рівності між чоловіками і жінками». Комітет із прав жінок і гендерної рівності в європейському

Парламенті. Звіти Комітету із прав жінок і гендерної рівності як джерело дослідження рівня гендерної стратифікації та гендерного розвитку європейського суспільства. Партнерські утворення європарламенту задля подолання гендерної нерівності та пропагування цінності рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Європейські інституції: Комісія з питань правосуддя та гендерної рівності (Justice, Consumers and Gender Equality). Європейський інститут з питань гендерної рівності (European Institute for Gender Equality).

Тема 5. Права жінок і гендерна рівність в Україні та країнах ЄС

Україна у світових рейтингах гендерної рівності. Топ-10 найбільш благополучних країн. Законодавчі гарантії у сфері гендерної рівності. Профільні закони України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про попередження насильства в сім'ї» тощо.

Політичне представництво жінок в країнах ЄС та Україні. Досвід країн Східного партнерства для України. Представництво жінок в органах державної влади та місцевого самоврядування: динамка і аналіз. Національна стратегія у сфері прав людини.

Парламентська ассамблея Ради Європи (ПАРЄ) та Проект офісу Ради Європи в Україні «Боротьба з насильством проти жінок та дітей».

Місце та роль Стамбульської конвенції щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству. Загальні зобов'язання Стамбульської конвенції. Процес ратифікації Стамбульської конвенції в Україні. Захист прав жінок що входять до категорії внутрішньо переміщених осіб. Марш за права жінок.

Тема 6. Поняття гендерної дискримінації за національним та міжнародним правом

Становлення законодавства у сфері дискримінації. Характеристика принципів юридичної рівності в контексті заборони дискримінації. Ознаки, за якими заборонена дискримінація.

Класифікація дискримінації: загальна характеристика. Підбурювання до дискримінації. Посібництво у дискримінації. Поняття та форми утиску. Механізм забезпечення запобігання та протидії дискримінації. Дискримінація за ознаками сексуальної орієнтації (на прикладах країн ЄС).

Тема 7. Гендерні відносини в соціально-економічній та політико-правовій сферах

Гендер і економіка. Розвиток гендерної економіки. Аналіз гендерних аспектів економіки. Законодавче забезпечення та захист трудових прав жінок. Принцип гендерної рівності у трудових правовідносинах. Характеристика основних положень Конвенції організації Об'єднаних Націй «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок». Статева дискримінація у сфері зайнятості, вертикальна і горизонтальна сегрегація в різних галузях і сферах діяльності. Оплачувані і неоплачувана праця жінок в Україні. Рівень життя жінок і чоловіків. Фемінізація бідності. Гендерний аспект соціально-економічної політики в Україні.

Гендер в освітній сфері. Гендерні особливості інституту освіти. Розширення доступу до освіти жінок. Гендерний аналіз навчальних програм. Гендерні стереотипи в освіті. Зарубіжний досвід впровадження гендерних підходів у середню і вищу школу. Освітні програми з жіночих гендерних студій.

Юридичний зміст рівності статей (рівність у свободах і відповідальності, у правах і обов'язках, у можливостях і перспективах). Гендерна рівність у політичній сфері. Національний механізм забезпечення гендерної рівності. Впровадження гендерних підходів в діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування.

Тема 8. Гендерний етикет

Гендер як технологія подання себе у просторі соціальної взаємодії. «Заборонені теми» у спілкуванні з різними групами. Неприпустимість подвійних стандартів для оцінки суб'єктів спілкування та ведення діалогу. Повага до особистості, незалежно від статевої належності –

основа міжособистісного спілкування. Сексизм: прояви у соціумі, шляхи подолання. Новий український правопис: фемінітиви.

4. Організація навчання Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовний модуль 1. Теоретико-методологічні засади гендеру і фемінізму					
1	Тема 1. Поняття та правова природа гендеру та фемінізму	12	2	2	8
2	Тема 2. Основи теорії гендеру	11	2	2	7
3	Тема 3. Історико-соціальні та правові аспекти гендерної рівності	11	2	2	7
	Всього за модуль 1	45	8	8	29
Змістовний модуль 2. Андидискримінаційні практики ЄС і України: гендерний аспект					
5	Тема 4. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи	11	2	2	7
6	Тема 5. Права жінок і гендерна рівність в Україні та країнах ЄС	11	2	2	7
7	Тема 6. Поняття гендерної дискримінації за національним та міжнародним правом	12	2	2	8
8	Тема 7. Гендерні відносини в соціально-економічній та політико-правовій сферах	10		2	8
	Тема 8. Гендерний етикет	12	2	2	8
	Всього за модуль 2	45	8	8	31
Разом за курс		90	14	16	60

5. Тематика практичних занять

Модуль 1.

Тема 1. Основи гендерної грамотності (міні-тренінг)

1. Гендерна абетка. Базові поняття гедеру.

2. Прояви гендеру у сім'ї та суспільстві.
3. Концепція: «стать–гендер».
4. Складові гендеру як суспільного явища.
5. Поняття «гендерна рівність», «ідентичність», «гендерна культура».

Тема 2. Гендерні стереотипи та шляхи їх подолання (міні-тренінг)

1. Поняття «стереотипи», «гендерні стереотипи».
2. Стереотипи маскулінності і фемінності.
3. Вплив стереотипів на формування гендерних ролей і гендерної ідентичності.
4. Вправи: «Бути чоловіком, бути жінкою», «24 години».
5. Мультігендер.
6. Формування гендерно чутливого студентського середовища.

Тема 3. Жінки в політиці: світовий та Український досвід

1. Еволюція жіночої політичної свідомості.
2. Жінки–політичні діячки ХХ ст. (Елеонора Рузвельт, Голда Меїр, Маргарет Тетчер).
3. Жінки–політики початку ХХІ ст. (Ангела Меркель, Мішель Бач-елей...).
4. Жінки в сучасній українській політиці: виклики і перспективи.

Модуль 2.

Тема 4. Питання гендерної рівності у стратегіях міжнародних та європейських інституцій

1. ООН за права жінок: ретроспективний огляд.
2. Гендерна рівність як одна із Цілей сталого розвитку.
3. Принцип гендерної рівності в первинному законодавстві ЄС.
4. Принцип гендерної рівності в соціальному праві ЄС.

Тема 5. Правове регулювання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні

1. Закріплення рівності прав жінок і чоловіків у Конституції України.
2. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.) – практичне втілення головних принципів рівності статей.
3. Державні програми забезпечення гендерної рівності.
4. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

Тема 6. Порушення прав жінок і чоловіків. Насильство і його попередження. Гендерна дискримінація

1. Поняття «наси́льство», «гендерне наси́льство». Історичний аспект проблеми та ставлення суспільства.
2. Гендерна дискримінація: поняття і форми.
3. Механізм моніторингу та протидії гендерному насильству і дискримінації.
4. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2019 року.

Тема 7. Гендерні аспекти етики

1. Повага до особистості, незалежно від статевої належності – основа міжособистісного спілкування.
2. Сексизм: прояви у соціумі, шляхи подолання.
3. Новий український правопис: фемінітиви.

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Гендерні дослідження <i>Практичне завдання:</i> проаналізуйте сучасні ЗМІ, соціальні мережі, знайдіть приклади на тему: Прояви гендеру у сім'ї та суспільстві. <i>Форма роботи:</i> мультимедійна або відеопрезентація, фото, відео, приклади із соціальних мереж, власні спостереження.</p>	8
2	<p>Основи теорії гендеру <i>Завдання для самостійної роботи:</i> Знайдіть приклади фото, відео, мультиплікації, які можуть бути ілюстрацією гендерних стереотипів Завдання: підготовка проекту, який включає теоретичну доповідь (5-6 хв.), мультимедійну або відеопрезентацію.</p>	7
3	<p>Історико-соціальні та правові аспекти гендерної рівності <i>Теми наукових повідомлень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – основні етапи розвитку фемінізму: характерні риси та особливості. – напрями та ідеї фемінізму «Друга хвиля» фемінізму. <p><i>Завдання:</i> реферування і обговорення праці Симони де Бовуар «Друга стаття», часопису Соломії Павличко «Гендерні студії».</p>	7
4	<p>Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи <i>Теми наукових повідомлень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – цінності гендерної рівності в європейських країнах; – антидискримінаційне законодавство (на прикладі однієї із європейських країн); – гендерна рівність в родині: відпустка по догляду за дитиною (досвід європейських країн); – гендерна рівність на роботі (на прикладі Німеччини, Франції, Швеції, Данії); – жінки на керівних посадах в політиці (досвід європейських країн). <p><i>Завдання:</i> підготовка проекту, який включає теоретичну доповідь (5-6 хв.), мультимедійну або відеопрезентацію.</p>	7
5	<p>Правове регулювання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні <i>Завдання для самостійної роботи:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – окреслити основні напрямки державної гендерної політики в Україні; – схарактеризувати нормативно-правове забезпечення розбудови державної гендерної політики в Україні; – розкрити міжнародні зобов'язання України щодо гендерної рівності; – схарактеризувати програми щодо забезпечення гендерної рівності на місцевому рівні; – дослідити місце та роль Стамбульської конвенції щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству. Розглянути загальні зобов'язання Стамбульської конвенції. 	7
6	<p>Поняття гендерної дискримінації за національним та міжнародним правом</p>	8

	<p>Завдання для самостійної роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> – схарактеризувати торію «лінз гендеру» (Здатність помічати прояви гендерної нерівності, прояви сексизму, дискримінації); зробити підбірку ілюстративного фото і відеоматеріалу по темі: «Види дискримінації в Україні». 	
7	<p>Гендерні відносини в соціально-економічній та політико-правовій сферах</p> <p>Завдання для самостійної роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> – знайдіть приклади вітчизняних антидискримінаційних ініціатив, акцій, фестивалів, арт-перформенсів. 	8
8	<p>Гендерний етикет</p> <p>Завдання для самостійної роботи зробіть підбірку ілюстративного матеріалу по темах:</p> <ul style="list-style-type: none"> – сексизм у рекламі; – сексуальні домагання в Інтернеті; – сексуальні домагання на робочому місці; – гендерна рівність в оголошеннях про роботу. 	8
Усього годин на самостійну роботу		60

Методичні рекомендації

Індивідуальні завдання є складовою частиною навчально-виховного процесу і дозволяють поглибити знання здобувачів освіти з предмету і продемонструвати своє розуміння і ставлення до проблем гендеру, гендерної рівності і сприяють формуванню професійних компетентностей.

В процесі викладання курсу здобувачі освіти беруть участь не тільки в лекціях і практичних заняттях а демонструють свої уміння і навички під час участі у дебатах, круглих столах, у просвітницьких виховних заходах, у проведенні Дня спеціальності в навчально-науковому інституті історії та соціогуманітарних дисциплін.

Форми індивідуальних завдань: проблемна доповідь, виступ, відеопрезентація, рольова гра, зйомка відеосюжету, розробка плакату, флаера, інформаційного матеріалу, проведення гендерного дослідження і гендерного аналізу.

Теми індивідуальних завдань:

- гендерна абетка для студента;
- ми різні – ми рівні;
- гендерний портрет навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені Т.Г.Шевченка;
- основні етапи розвитку фемінізму: характерні риси та особливості;
- питання гендерної рівності у стратегіях міжнародних та європейських інституцій;
- ООН за права жінок: ретроспективний погляд;
- принцип гендерної рівності у первинному законодавстві ЄС;
- політика щодо гендерної рівності в соціальному праві ЄС;
- залученість жінок у політику: країни ЄС і Україна;
- жіночий рух в Україні: історія і сучасність;
- гендер як фактор політики і влади;
- стоп насильству;
- Всеукраїнська акція «16 днів проти гендернозумовленого насильства»;
- дискримінація за ознаками сексуальної орієнтації та засоби протидії їй (на прикладах країн ЄС);
- гендерна ідентичність сучасної молоді як аспект самосвідомості;
- поняття та характеристика гендерних девіацій;
- правовий захист сексуальних меншин від дискримінації в ЄС і в Україні;

- повага до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності людини: міжнародно-правовий контекст;
- характеристика основних положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок»;
- основні етапи розвитку фемінізму;
- одностатеві шлюби: європейський досвід та українські реалії;
- позиція християнської Церкви щодо одностатевих шлюбів. Біблія про одностатеві відносини;
- права ЛГБТ-спільноти в Україні.

7. Політика дисципліни та оцінювання

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів:

а) відповідь на практичному занятті (до 5 балів)

б) самостійна робота (до 7 балів)

в) індивідуальні завдання (до 2 балів)

Відповідь на практичному занятті оцінюється за наступними критеріями:

5 балів – студент у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні практичних завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання. Відповідь на занятті супроводжується демонстрацією наочності або проведенням власного майстер-класу, мультимедійної презентацією. Практичне завдання виконане повністю відповідно до встановлених вимог.

4 бали – студент у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні практичних завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання. Практичне завдання виконане, але відсутня наочність.

3 бали – студент вільно володіє навчальним матеріалом, формулює нескладні висновки, може узагальнювати набуті знання і частково застосовувати їх у вирішенні практичних на достатньому рівні. Практичне завдання виконане частково та має несуттєві помилки.

2 бали – студент загалом самостійно відтворює програмний матеріал, може дати стисло характеристику питання, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є певні неточності як у відтворенні матеріалу, так і у висновках, аргументація низька, використання набутих знань у вирішенні практичних завдань на низькому рівні. Практичне завдання виконане поверхово без урахування встановлених вимог.

1 бал – студент з допомогою з конспекту відтворює програмний матеріал, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є невиконані завдання, не може зробити висновки, низька аргументація, використання набутих знань у вирішенні практичних завдань на низькому рівні. Практичне завдання виконане поверхово без урахування встановлених вимог.

Самостійна робота з курсу «Риторика» включає ведення конспекту практичного заняття, виконання письмових та творчих завдань, підготовку відеопрезентацій та доповідей для їх супроводу, проведення рольових ігор та участь у них, проголошення залікової промови.

Самостійна робота оцінюється від до 7 балів.

Ведення конспекту практичного заняття оцінюється за наступними критеріями:

- повнота, охайність і грамотність ведення конспекту;
- наявність теоретичного матеріалу (рукописний варіант) практичного заняття;
- виконання тестів і практичних завдань відповідно до теми практичного заняття.

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад теорії і практики риторики;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконати індивідуальне завдання
- самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до заліку. Студент, який не підготував самостійну роботу, до заліку не опускається.
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дедайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Методи контролю**Поточний контроль рівня знань студентів**

Його завданням є перевірка вивченого по шукачами освіти матеріалу, визначення ступеня його засвоєння, вироблення навчальних та дослідницьких навичок, формування вміння самостійної роботи з текстами та спроможності їх осмислення і інтерпретації; а також вироблення навичок письмової та усної самопрезентації.

Поточний контроль здійснюється за трьома напрямками:

- контроль за систематичністю та активністю роботи на практичних заняттях;
- контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза рамками аудиторних занять;
- контроль за рівнем засвоєння та творчого опрацювання у вигляді індивідуальних завдань (практична робота, майстер-класи).

Підсумковий контроль знань студентів

Здійснюється наприкінці вивчення курсу у формі заліку. Здобувач освіти допускається до підсумкового контролю за умови виконання не менш як на задовільну оцінку усіх проміжних форм контролю, передбачених поточним семестровим навчальним планом.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання на завершальному етапі. Форма проведення заліку – комбінована.

Засоби діагностики успішності та якості навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- залік;
- наукові повідомлення
- студентські проєкти, презентації та виступи на практичних заняттях, наукових заходах, кураторських і виховних годинах;
- усна відповідь;
- самостійна письмова робота;
- участь у рольових іграх;
- інтерактивні заходи за участю здобувачів освіти;
- командні проєкти;
- участь у дебатах, дискусіях;

- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- творча робота студентів, участь у творчих проектах;
- персональні досягнення студентів в галузі актуалізації проблем гендерної рівності.

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbBL-VH/view>)). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

8. Розподіл балів за рейтинговою системою

№	Назва теми	Всього балів	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Змістовий модуль 1.					
1	Тема 1. Поняття та правова природа гендеру та фемінізму	8		2	6
2	Тема 2. Основи теорії гендеру	13	5	2	6
3	Тема 3. Історико-соціальні та правові аспекти гендерної рівності	13	5	2	6
	Всього за модуль 1	34	10	6	18
Змістовий модуль 2.					
4	Тема 4. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи	13	5	2	6
5	Тема 5. Права жінок і гендерна рівність в Україні та країнах ЄС	13	5	2	6
6	Тема 6. Поняття гендерної дискримінації за національним та міжнародним правом	13	5	2	6
7	Тема 7. Гендерні відносини в соціально-економічній та політико-правовій сферах	14	5	2	7

8	Тема 8. Гендерний етикет	13	5	2	6
	Всього за модуль 2	66	25	10	31
Разом за курс		100	35	16	68

Модулі	I	II	Разом (балів)
Бали	0 – 34	0 – 66	0 – 100
Робота на практичному занятті	0 – 5	0 – 5	0 – 35
Індивідуальні завдання (презентації)	0 – 2	0 – 2	0 – 16
Самостійна робота	0 – 24	0 – 25	0 – 68
Разом			0 – 100

Методи навчання

Словесні (лекція, бесіда, розповідь), наочні (відеозаписи, аудіо записи, схеми, структури, таблиці), практичні (метод виконання вправ), ігрові (використання елементів рольових, пізнавальних ігор), методи контролю і самоконтролю (поточне опитування, виконання самостійної роботи).

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Перелік питань до заліку

Питання до заліку

1. Поняття та сутність статі, гендеру та сексуальності.
2. Становлення теорії гендеру.
3. Стать і гендер: основні відмінності.
4. Гендерні стереотипи та їх групи.

5. Гендерна ідентичність як аспект самосвідомості, що описує переживання людиною себе як певної особистості.
6. Конституційно-правовий статус особи та його елементи.
7. Основні конституційні права та свободи людини та громадянина.
8. Європейська система захисту прав людини (загальна характеристика).
9. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод та роль Європейського суду в її реалізації.
10. Рівні права і можливості для жінок і чоловіків у договорах ЄС.
11. Інституційне забезпечення гендерної рівності.
12. Індекс гендерної рівності як важливий індикатор стану гендерних відносин у ЄС.
13. Залучення жінок до політики на рівні ЄС.
14. Лобіювання жіночого представництва: Європейське жіноче лобі.
15. Регіональні та партійні об'єднання жінок.
16. Україна у світових рейтингах гендерної рівності.
17. Політичне представництво жінок в Україні.
18. Протидія насильству щодо жінок і домашньому насильству.
19. Захист прав жінок, що входять до категорії внутрішньо переміщених осіб.
20. Просування гендерної рівності в Україні: позитивні законодавчі кроки.
21. Марш за права жінок.
22. Законодавче забезпечення та захист трудових права жінок.
23. Гендерна рівність на робочому місці.
24. Принципи гендерної рівності в трудових правовідносинах.
25. Характеристика основних положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок».
26. Поняття фемінізму.
27. Історія розвитку фемінізму.
28. Напрями фемінізму: загальна характеристика.
29. Нормативно-правове регулювання дискримінації в Україні та Європейському Союзі.
30. Історія становлення поняття дискримінації.
31. Принципи, які визначають дискримінацію.
32. Характеристика ознак, за якими заборонена дискримінація.
33. Класифікація дискримінації: загальна характеристика.
34. Поняття та відмінності прямої дискримінації від непрямой.
35. Поняття та форми утиску. Підбурювання до дискримінації. Пособництво в дискримінації.
36. Поняття та загальна характеристика соціальної орієнтації. Різновиди сексуальної орієнтації та їх нормативність.
37. Термін «сексуальна орієнтація» у нормативних документах, прийнятих органами державної влади України.
38. Характеристика позиції Ради Європи з питань протидії дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації.
39. Поняття та характеристика гендерних девіацій.
40. Дискримінація за ознакою статі в судовій практиці України.
41. Неофемінізм: сутність, етапи, напрями.
42. Сучасний стан та проблеми українського фемінізму.
43. Поняття та особливості прав ЛГБТ осіб. Проблеми, що існують у сфері прав ЛГБТ.
44. Підходи, які базуються на правах людини, що підтримують права ЛГБТ осіб.
45. Поняття «сім'ї» згідно з нормами Сімейного кодексу України.
46. Реалізація права на сім'ю в Україні.
47. Особливості гендерних (сімейних) ролей у приватних відносинах ЛГБТ-пар.
48. Ставлення до інституту сім'ї та його певних складових (шлюб і батьківство).

49. Характеристика патріархальних та егалітарних аспектів гендерних ролей, суттєва складова яких організація домашнього побуту, уявлення про власну сім'ю.
50. Правовий захист одностатевих відносин в Європі.
51. Біблія про одностатеві відносини.
52. Позиція християнської Церкви щодо одностатевих шлюбів в Україні.
53. Правове регулювання гендерного насильства.
54. Види гендерного насильства.
55. Поняття насильства в сім'ї.
56. Насильство в сім'ї як порушення прав людини.
57. Характеристика видів насильства в сім'ї.
58. Причини насильства над жінкою в сім'ї.
59. Протидія насильству в сім'ї – одне з найважливіших завдань держави.
60. Міжнародний досвід попередження насильства в сім'ї.

Рекомендовані джерела інформації

Основна навчальна література:

- Глобальні Цілі сталого розвитку 2030. URL: [http://www.un.org.ua/images/documents/3615/%D1%86%D1%96%D0%BB%D1%96_web\(2\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/3615/%D1%86%D1%96%D0%BB%D1%96_web(2).pdf)
- Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
- Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 01.01.2006 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
- Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 04.10.2012 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>
- Звернення Священного Синоду УПЦ з приводу проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні». *Українська Православна Церква: офіційний веб-сайт*. 15.03.2013. URL: <http://orthodox.org.ua/article/звернення-священного-синоду-упц-з-приводу-проекту-закону-«про-внесення-змін-до-деяких-законо->
- Європейська соціальна хартія, ратифікована 14.09.2006. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_062
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979, ратифікована Україною 15.05.2009. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207
- Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. Київ: Наук. думка, 1992. С. 109-123.
- Конвенція про права осіб з інвалідністю, ратифікована 16.12.2009. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 17.07.1997. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 року, ратифікована Україною 15.05.2009 року URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_207
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 17.07.1997 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
- Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: ратифікований 19.10.1973 URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: ратифікований 19.10.1973. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_042

Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 14.03.1989.
http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105

Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.2000. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_537

Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 52.

Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229 –VIII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2018. №5.

Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012р. № № 5207-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 32.

Рамкова конвенція про захист прав національних меншин, ратифікована 09.12.1997.
 URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_055

Європейська соціальна хартія від 18 жовтня 1961 р. (переглянута 3 травня 1996 р.) : станом на 3 травня 1996 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062.

Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 р. № 1540-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1540-06>

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Сімейний кодекс України від 10.01.2002р. № 2947-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Конституція України від 28.06.1996 р. // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. – 1996. – № 30, ст. 141 (зі змінами)

Додаткова література:

Бергман С. Участь та повноваження жінок Північних країн у політиці // Жінки в політиці: міжнародний досвід для України / За заг. ред. Я. Сверлюк та С. Оксамитної // За матеріалами міжнародного наукового семінару «Жінки в політиці: міжнародний досвід для України», Київ – НаУКМА – 7 жовтня 2005 року. – Київ : Атіка, 2006. С. 49. URL: http://dfc.ukma.edu.ua/books/women_politics_ukr_text.pdf

Бреус С. М. Міжнародно-правові стандарти і зарубіжний досвід у сфері гендерної ідентичності / С. М. Бреус. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 3. С. 83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_3_18

«Гендерна та вікова дискримінація на ринку праці в Україні: порівняльний аналіз законодавства, дослідження та моніторинг, досвід громадянського представництва» / Г. Федькович, Р. Поцюрко, І. Трохим, М. Чумало. Львів, 2006 р.

Євангельські церкви: Україна має зберегти традиційні сімейні та моральні цінності, інтегруючись до ЄС / Рада Євангельських Протестантських Церков України [офіційний сайт]. URL: <http://repcu.org/?p=433>

Кочарян Г. С. Гомосексуальность и современное общество / Г.С.Кочарян. Харків: ЭДЭНА, 2008. 240 с.

Кравець В. П. Гендерна педагогіка [Навчальний посібник]. Тернопіль: Джура, 2003. 416 с.

Кравчук А. Традиційна орієнтація. Міфи та факти щодо ЛГБТ / А. Кравчук. Київ: Центр «Наш світ», 2015. 73 с.

Крок вперед, два назад: Становище ЛГБТ в Україні в 2010–2011 рр. / [О.О. Зінченков, М.Г. Касянчук, А.В. Кравчук] (Рада ЛГБТ-організацій України, центр «Наш світ», ЛГБТ-центр «ДонбасСоцПроект»). Київ : Центр «Наш світ», 2011. С. 10.

Львова О. Принцип рівності у праві: теорія і практика : [монографія] / О. Львова ; за ред. Н. Оніщенко. Київ : Юридична думка, 2014. С.16

Марценюк Т. Гендерна політика Європейського Союзу: загальні принципи та найкращі практики. URL: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/files/genderna_pol_tika_s.pdf

Марценюк Т. Інституційні засади регулювання гендерних відносин у Швеції. *Організаційні та правові елементи інституційного механізму забезпечення гендерної рівності*. Київ : ПРООН, 2010. – С. 103. URL: http://ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/1393/1/marcenyuk_inst_zasady.pdf

Марценюк Т. Політичне представництво жінок та гендерні квоти: шведський досвід *Соціальні виміри суспільства*. Випуск 10. Київ : Інститут соціології НАН України, 2007. С. 153–161.

Мельник Т. Міжнародний досвід гендерних перетворень. Київ : Логос, 2004. С.42- 43.

Мельник Т.М. Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності. Друге доповнене видання. Київ : СтилоС, 2010. С. 66–68.

Мельник Т. М. Гендерна експертиза українського законодавства: сутність, необхідність та методологічні основи. Київ: Логос, 2001. 46 с.

Мунтян І. С. Гендерний підхід у професійній підготовці студентів вищих педагогічних закладів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2004. 21 с.

Одностатеве партнерство в Україні та світі: головні факти і висновки. URL: <https://gay.org.ua/documents/Key-information.pdf>

Права ЛГБТ в Україні. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Права_ЛГБТ_в_Україні

Тетерюк М. Що таке стать, гендер та сексуальність і чому їх не варто плутати. URL: <http://mediadrivеr.online/seksualnist-ta-gender-v-media/shho-take-stat-gender-ta-seksualnist-i-chomu-yih-ne-var-to-plutati/>

Уварова О. Повага до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності людини як вимога толерантності. URL: <http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/4-12-2015/item/253-povaha-do-seksualnoyi-oriyentatsiyi-i-genderno-yi-identychnosti-lyudyny-yak-vymo-ha-tolerantnosti-uvarova-o-o#>

Уварова О. Права жінок і гендерна рівність в Україні. URL: <https://helsinki.org.ua/prava-zhinok-i-henderna-rivnist-v-ukrajini-o-uvarova/>

Ходаківський М. Д. Протидія дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності в Україні. *Держава і право: зб. наук. праць*. 2014. Вип. 66. С. 297–307.

Шалиганова А. С. Щодо правової природи та змісту права на гендерну ідентичність. *Право і Безпека*. 2011. № 3. С. 275.

Інформаційні ресурси:

Організація Об'єднаних Націй. Офіційний сайт. URL: <http://www.un.org/en/index.html>
[http://ocw.mit.edu/courses/history/21h-225j-gender-and-the-law-in-u-s-history-spring-2004/#:курс «Gender and the Law in U.S. History»](http://ocw.mit.edu/courses/history/21h-225j-gender-and-the-law-in-u-s-history-spring-2004/#:курс%20«Gender%20and%20the%20Law%20in%20U.S.%20History»)

http://www.lse.ac.uk/resources/calendar/courseGuides/GI/2015_GI425.htm: course «Women, Peace and Security»

http://www.lse.ac.uk/resources/calendar/courseGuides/GI/2015_GI411.htm: course «Gender, Postcoloniality, Development: Critical Perspectives and New Directions»

http://www.lse.ac.uk/resources/calendar/courseGuides/GI/2015_GI413.htm: course «Gender and Militarisation»

<http://ocw.mit.edu/courses/history/21h-575j-women-in-south-asia-from-1800-to-present-fall-2006/>: course «Women in South Asia from 1800 to Present»

<http://www.tamuc.edu/academics/cvSyllabi/syllabi/201720/22779.pdf>. course «HISTORY 597.02E READINGS IN GENDER HISTORY COURSE SYLLABUS: SPRING 2017»

<https://www.soas.ac.uk/courseunits/154800303.html> course «H213 Gender in History»

https://www2.ivcc.edu/radek/Gender_2000/Syllabus.htm course Women Through Cultures and Centuries

<https://courses.ceu.edu/courses/feminist-qualitative-methods-201819> course «Feminist qualitative methods (2018/19)»

<https://courses.ceu.edu/courses/postcolonialism-and-feminisms-201819> course «Postcolonialism and feminism»

Фільми для перегляду

1. **«Гра в імітацію»** / «The Imitation Game» – американський історичний трилер 2014 року про британського математика, логіка, криптоаналітика та батька сучасної інформатики Алана Тюрінга, який був ключовою фігурою в розшифруванні нацистського коду Енігми, що допомогло Антигітлерівській коаліції перемогти у Другій світовій війні, а пізніше зазнав кримінального переслідування за свою гомосексуальність.

Фільм показує гонку з часом Алана Тюрінга і його команди спеціалістів-дешифрувальників у британській таємній Урядовій школі кодів та шифрів у Блечлі-Парку, під час найважчих днів Британії в Другій світовій війні. Різномісна група вчених, математиків, лінгвістів, шахових чемпіонів та офіцерів розвідки мала впливового союзника в особі прем'єр-міністра Вінстона Черчилля, який авторизував надання групі будь-яких потрібних їм ресурсів.

Фільм охоплює ключові періоди життя Алана Тюрінга: його нещасливі підліткові роки в школі-інтернаті; триумф його таємної роботи під час війни над революційною електромеханічною машиною Bombe, яка могла дешифрувати до 3000 морських кодів Енігми на день; та трагедію його післявоєнних років, коли його звинуватили у публічній непристойній поведінці через його зізнання у гомосексуальних стосунках (зараз у Британії це не є кримінальним порушенням).

2. **«Солдат Джейн»** / «G.I. Jane» – США, Великобританія, фільм 1997 року, режисер Рідлі Скотт.

Працівницю розвідувального управління втягують в експеримент з інтеграції солдатів жіночої статі в бойові підрозділи. Красива і інтелігентна, вона несподівано для всіх витримує екстремальні випробування в навчальному центрі і домагається довіри побратимів. Завдяки своєму розуму і підтримці коханого, курсантці вдається нейтралізувати наклеп про гомосексуальність. Раптове призначення на участь в диверсійній операції дає жінці шанс врятувати свого головного мучителя, тренера і командира морських піхотинців.

3. **«Суфражистка»** / «Suffragette» – Великобританія, фільм 2015 року, режисер Сара Гаврон.

Сюжет фільму заснований на історії жіночого руху суфражисток у Великобританії на початку 19-го століття, які боролися за права слабкої статі.

Історія розповідає про перших суфражисток, про жінок, які були змушені піти в підпілля, щоб протистояти жорсткій державі, яка відмовляє жінкам у праві на голосування. Ці дівчата не були з шляхетного роду, вони працювали, як і всі, але зрозуміли, що мирними протестами ситуацію не змінити. Довелося вдаватися до радикальних заходів і насильства, щоб змінити ситуацію.

4. **«Женское восхождение»** / «Girl Rising» – США, фільм 2013 року, режисер Річард Роббінс. Фільм розповідає незвичайні історії незліченних дівчаток у всьому світі, які намагаються подолати можливі неймовірності, щоб реалізувати свої мрії.

5. **«Янголи із залізною хваткою»** / «Iron Jawed Angels» – США, фільм 2004 року, режисерка Катя Фон Гарньє. Це історичний фільм про боротьбу суфражисток в 1912–1920 роках в США за право голосу. Головна героїня Еліс Пол об'єднує інших активісток, щоб пришвидшити лобювання ініціативи, що давно обговорюється в активістських суфражистських колах – надання жінкам можливості голосувати. Стрічка показує, на що були здатні жінки, аби досягти свого – публічні протести на вулицях у ситуації ризику насильства з боку перехожих і поліції, голодування у в'язниці з примусовим годуванням, поїздки по всій країні, побудова альянсів тощо.

Картина надихає не здаватися у своїй боротьбі та спонукає, як то кажуть, «іти до кінця». Метафорична назва говорить сама за себе – головні героїні «хапаються» за свою ідею та здобувають свої законні права (навіть ціною здоров'я та інколи й життя).

6. «Усмішка Мони Лізи» / «Mona Lisa Smile» – США, фільм 2003 року, режисер Майкл Ньюелл. Фільм про питання доступу жінок до освіти та сенсу вищої освіти для жінок в 1950-ті роки в США. Головна героїня – викладачка елітного вузу, яка читає лекції про мистецтво розумним жінкам. Один із очікуваних гендерно-рольових сценаріїв для студенток-інтелектуалок після завершення вишу – вдало вийти заміж і бути хорошими співбесідницями для свого чоловіка після роботи. Викладачка не лише пробує показати студенткам інший шлях, зокрема, й на прикладі свого життєвого вибору, а й продемонструвати альтернативу викладанню мистецтва в університеті, включивши заняття із сучасного мистецтва. Кому і чому усміхається Мона Ліза? Подивіться фільм, щоб зрозуміти цю метафору.

7. «Зроблено у Дагенхемі» / «Made in Dagenham» – Великобританія, 2010 рік, режисер Найджел Коул. Фільм про боротьбу жінок за трудові права, зокрема, в профспілках заводу Форд у Великій Британії. Робота на виробництві машин вважається традиційно «чоловічою». Але навіть на таких заводах працювали жінки, зокрема, вони шили сидіння для машин. І от у 1968 році працівниці Форда виходять на страйк, вимагаючи більших зарплат. Поки що навіть не йдеться про рівні зарплати із чоловіками. Хоча пізніше активістки зустрічаються із політиками і спонукають їх взяти до уваги велику гендерну різницю в оплаті праці. Фільм про те, як невелика група жінок досягла законодавчих змін для всієї країни.

8. «Північна країна» / «North Country» – США, 2005 рік, режисерка Нікі Каро. Фільм про боротьбу жінок за умови праці, зокрема, в традиційно «чоловічих» сферах (як-то, шахти) та проти сексуальних домагань у США. Головна героїня, самотня матір, спочатку працює в перукарні, а потім йде на шахту, адже зарплата там більша у 5 разів. Зрозуміло, що жінок, які претендують на «чоловічі» високооплачувані місця, не вітають у такому сегменті ринку праці. Тому починається боротьба, яка включає усі перипетії солідарності з боку профспілок і колег. Також фільм привертає увагу до сексуального насильства і сексуальних домагань і демонструє, як непросто було підняти ці питання на політичний порядок денний. Надихаюче кіно про те, що за свої трудові права слід боротися.

9. «Квітка пустелі» / «Desert Flower» – Німеччина, 2009 рік, режисерка Шеррі Хорман. Фільм про історію відомої моделі сомалійського походження Веріс Дір'є, яка публічно засудила практику жіночого обрізання, була призначена спеціальною посолкою ООН і створила фонд у боротьбі з жіночим обрізанням. Деякі так звані культурні практики у світі містять компоненту насильства і тому називаються гендерно-обумовленим насильством. Їх засуджує міжнародна спільнота. Жіноче обрізання – це теж форма насильства проти дівчаток, яке пережила головна героїня. Чи просто жити із наслідками такого насильства? Що можна зробити, щоб привернути увагу до проблеми? Чи слід нам втручатися у звичаї інших країн світу, зокрема, якщо вони містять насильницьку компоненту? Ці та інші питання виникають під час і після перегляду фільму, який спонукає переосмислити такі поняття як звичаї та традиції.

10. «Якби стіни могли розмовляти» / «If These Walls Could Talk» – США, 1996 рік, режисерки Шер і Ненсі Савака.

Фільм, що складається з трьох новел і розповідає історію трьох жінок, які в різний час мешкали в одному будинку й зіткнулися з проблемою абортів. Тема штучного переривання вагітності є досить емоційною для України і сусудніх держав, викликає так звані «моральні паніки» – моралізаторство і звинувачення, передусім, жінок замість розв'язання проблеми з боку держави. Історії жінок чудово демонструють, з якими проблемами може стикнутися жінка, яка стоїть перед вибором абортів – чи то ризик життя (коли аборти заборонені та виконуються некваліфікованими людьми буквально на кухні), чи то виключення зі спільноти (коли звинувачують лікарів, які погодилися надати лікарську допомогу жінкам, що не готові заводити дитину) тощо. Чи повинні лише жінки відповідати за незаплановану вагітність? Чи може жінка мати доступ до фахових та безпечних медичних послуг? Непрості запитання та складні відповіді виникатимуть у процесі перегляду фільму.

11. «Сестри Магдаліни» / «The Magdalene Sisters» – Ірландія, 2002 рік, режисер Пітер Маллан. Фільм про притулки для так званих "збечещених" жінок в Ірландії, які зазнавали в них знущань та насильства. У виправних притулках жінки молитвами і важкою працею повинні бути

спокутувати свої гріхи. Перед нами історії кількох жінок, які стикнулися із суспільним осудом чи то після небажаної вагітності, чи то після зґвалтування, чи просто після виклику очікуваним від жінок поведінковим нормам щодо сексуальності. Їх змусили перебувати у релігійних трудових закладах, які далеко не завжди відповідають нормам моральності та віри. Це критичний фільм про те, що не завжди церковні інституції проявляють любов, прийняття, турботу, і як подвійні стандарти щодо сексуального життя шкодили саме жінкам.

12. «Великі очі» / «Big Eyes» – США, 2014 рік, режисер Тім Бартон.

Це фільм про боротьбу дружини художника за визнання авторства її робіт. Невідомий раніше художник без вагань і мук сумління заявляє про себе картинами із дітьми, які мають великі очі. Натомість справжня авторка, його дружина, спочатку покірливо малює шедеври, лишаючись у тіні. Але врешті-решт вирішує не миритися із несправедливістю й прагне посісти своє заслужене місце в історії мистецтва. Про жінок часто говорять, що вони перебувають у тіні відомих чоловіків. Постає питання – хто і що заганяє їх у тінь? Які чинники невидимості і чи є можливість боротися за справедливість?

13. «Досить» / «Enough» – США, 2002 рік, режисер Майкл Аптед. Фільм про насильство в сім'ї та переслідування чоловіком дружини, яка прагне незалежного життя. Домашнє насильство – глобальна проблема, до якої привертають увагу протягом останніх десятиріч. Вона часто досить комплексна, містить елементи психологічного, фізичного й економічного насильства, переслідування постраждалої. З усіма цими проблемами стикається головна героїня – утікачка від кривдника-чоловіка. Що робить героїня? Вчиться бути сильною, битися, давати відсіч кривднику, вираховувати його кроки. І виходить з кола насильства. Звісно ж, це далеко не завжди реалістична «історія успіху», але, принаймні, оптимістичний шлях розв'язання проблемної ситуації.